

Türkiye’de “Yastık Altı” Altın: Bir Uygulama*

Applications of “Under the Pillow” Gold in Turkey

Server Demirci** , Selahattin Güriş*** , Levent Çinko**** , Turgut Ün***** ,
Şaban Kızılarslan*****

Öz

Türkiye’de yastık altı altın kimi hesaplamalara göre 3-5 ton arasında olup değeri de 200-300 milyar doları bulmaktadır. 2020 yılı başlarında ortaya çıkan ve tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 pandemi süreci ülke ekonomilerini çok zora sokmuştur. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de ekonomi yavaşlamış ve daralmıştır. Yastık altı altın yavaşlayan ekonomiye bir nebze de olsa canlılık kazandırır. Bu çalışmanın amacı Türkiye’de yastık altı altının ekonomiye kazandırma yollarını araştırmaktır. Bu doğrultuda altın bankacılığını da içeren anket uygulanmıştır. Anakütle olarak İstanbul ili seçilmiş olup yüz yüze görüşme yapılmıştır. Tesadüfi örnekleme yöntemi ile elde edilen örnekleme toplam 1002 kişi ankete katılım sağlamıştır. Soruların içeriğinde yaş, cinsiyet, medeni durum, öğrenim durumu gibi temel sorular yatmaktadır. Açık uçlu olarak da aylık ortalama gelir ve aylık ortalama tasarruf soruları sorulmuştur. Altın bankacılığı içeren soru tipleri ise; 8 adet evet-hayır ve 26 adet 5’li Likert ölçeği sorularından oluşmaktadır. Sorular neticesinde elde edilen verilere Faktör Analizi uygulanmıştır. Söz konusu uygulama sonrasında elde edilen faktörler kullanılarak Gompit Regresyon Modeli tahmin edilmiş olup, analiz ile birlikte altın bankacılığı sistemini bilgi sahibi olunmadığı ve bankalara olan güven duygusunun eksikliği sonuçları ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler

Yastık Altı Altın, Altın Bankacılığı, Faktör Analizi, Gompit Regresyon Modeli

Abstract

According to some estimates, the amount of “gold beneath the pillow” in Turkey is between 3–5 tons and is valued at 200–300 billion dollars. The coronavirus disease-19 pandemic, which began in early 2020 and had world-wide impacts, has left the country’s economies in a very dire situation. As in the rest of the world, the Turkish economy has slowed down and is on the verge of collapse. “Under the pillow” gold may breathe new life into this sluggish economy. This study aims to discover ways of incorporate “under the pillow” gold in the Turkish economy. Considering this situation, a survey

* Bu çalışma Marmara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından (proje ID: 5782) SOS-A-100419-0112 nolu proje kapsamında desteklenmiştir (This work has been supported by Marmara University Scientific Research Projects Coordination Unit under grant number SOS-A-100419-0112), (Project ID: 5782).

** Server Demirci (Prof. Dr.), Marmara Üniversitesi, Finansal Bilimler Fakültesi, Bankacılık Bölümü, İstanbul, Türkiye.
E-posta: sdemirci@marmara.edu.tr ORCID: 0000-0003-3930-3554

*** Selahattin Güriş (Prof. Dr.), Marmara Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Ekonometri Bölümü, İstanbul, Türkiye.
E-posta: sguris@marmara.edu.tr ORCID: 0000-0002-1017-1431

**** Levent Çinko (Prof. Dr.), Marmara Üniversitesi, Finansal Bilimler Fakültesi, Bankacılık Bölümü, İstanbul, Türkiye.
E-posta: leventcinko@marmara.edu.tr ORCID: 0000-0003-2690-7770

***** Turgut Ün (Dr. Öğr. Üyesi), Marmara Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Ekonometri Bölümü, İstanbul, Türkiye.
E-posta: turgutun@marmara.edu.tr ORCID: 0000-0002-7660-1510

***** Şaban Kızılarslan (Arş. Gör.), Marmara Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Ekonometri Bölümü, İstanbul, Türkiye.
E-posta: saban.kizilarslan@marmara.edu.tr ORCID: 0000-0003-1545-9597

Atf: Demirci, S., Guris, S., Cinko, L., Un, T., & Kizilarslan, S. (2022). Türkiye’de “yastık altı” altın: bir uygulama. *EKOIST Journal of Econometrics and Statistics*, 36, 77-92. <https://doi.org/10.26650/ekoist.2022.36.1108571>

including gold banking was conducted. The province of Istanbul was selected as the primary study population and face-to-face interviews were conducted. A total of 1,002 individuals participated in the survey through the random sampling method. The content of the questions includes basic information such as age, gender, and marital and educational status. As open-ended questions, monthly average income and monthly average savings were enquired. The following are the question categories that include gold banking: It consisted of 8 yes-no and 26 5-point Likert scale questions. Factor analysis was applied to the data obtained from the questions. The Gompit Regression Model was estimated for the factors acquired from the abovementioned analysis, and the results of the analysis showed that there was no awareness regarding the gold banking system and a lack of trust in the banks.

Keywords

“Under The Pillow” Gold, Gold Banking, Factor Analysis, Gompit Regression Method

Extended Summary

Turkish society is one of the few in the world that has traditionally used gold as a form of saving and investment. In general, Turkish people acquire gold for marriage, to buy a house, and for the future saving for themselves or their offspring. This gold is typically stored in their houses. “Gold under the Pillow” is gold that is not in any financial system but is held in various locations. In Turkey, there is approximately 3–5 tons of gold that is not involved in the financial system and is so-called “under the pillow.” The gold in question is worth between 200–300 billion dollars. The coronavirus disease-19 pandemic has hampered economies world-wide, including Turkey. The Turkish economy will recover if the gold financial system, which is hidden beneath the aforementioned pillow, is incorporated.

Concurrent with the advancements in the banking system, the integration of various investment instruments into the banking system has also improved. In this regard, a similar situation was observed with gold, which is one of the most important investment and saving tools. Although the relationship between gold and the bank has a long history, the gold banking system has become more comprehensive as a result of technological and systematic advancements in the banking system. Therefore, the idea of banks to assess individual gold saving has continued to gain interest. However, despite this interest in banks, an individual’s interest in gold banking is not at the desired level.

In this study, the individual’s awareness regarding gold banking and their choice to utilize the gold banking system were investigated. The study aims to discover the factors that influence the decisions of individuals on whether or not to utilize the gold banking system. Thus, individual data within the Istanbul area were obtained via questionnaires and were examined. The findings highlight the fact that most participants have yet to use the gold banking system. To analyze the reasons for this situation, factor analysis was used and the main factors were identified. Next, considering the asymmetrical distribution in the use of gold banking, the Gompit Model, one of the qualitative preference models, was calculated and the main factors

that influence the decisions of individuals about gold banking were discovered. According to the results, the primary reason why individuals do not utilize gold banking is a lack of knowledge about the system. Most participants claimed that they might utilize the system to get educated about the gold banking system. Another critical aspect is the distrust in banks and the reliability of keeping gold under the pillow. It was noted that individuals who regard gold as an investment or security were more likely to utilize the gold banking system. Another promising point is that the systems returns are higher. It has been determined that individuals may be more willing to use the system if gold banking provides more profits. Furthermore, it was discovered that individuals with larger savings are more inclined to use the gold banking system.

Based on the result, it can be concluded that the essential policies to be implemented to incorporate the “under the pillow” gold in the system should focus on better educating individuals and developing their confidence in banks. Individuals who wish to use gold as a means of investment and savings will include their gold in the system, and the gold “under the pillow” will be included into the economy, if they have an adequate understanding of gold banking and do not have a negative attitude toward banks.

Türkiye’de “Yastık Altı” Altın: Bir Uygulama

Türk Dil Kurumu’na göre yastık altı; Banka veya bir başka yere yatırılmak yerine evde, iş yerinde saklanan taşınabilir değerdir. Yastık altı altın da evde, iş yerinde veya kiralık kasada tutulan altına denilebilir.

Yastık altı olarak altın tasarrufunda bulunmak Türk toplumunun genel özelliklerinden biridir. İstanbul Altın Rafinerisi’ne göre Türkiye’de 3-5 ton arasında altın yastık altında bulunmakta olup bunun değeri de 200-300 milyar dolardır (<https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/yastik-altindan-10-yilda-100-tona-yakin-altin-cikti-6192798>, 20.04.2020). Bu miktar Türkiye ekonomisi için çok önemlidir. Özellikle 2020 yılı içerisinde dünyayı etkisi altına alan ve Türkiye’yi de etkileyen pandemi sebebiyle de ekonomi yavaşlamıştır. Yastık altında kalan paranın ekonomiye canlılık getireceği açıktır.

Bu çalışmanın amacı Türkiye’de yastık altının ekonomiye kazandırma yollarını ve bunların önündeki engelleri ortaya koymaktır. Bu amaçla araştırmanın ikinci kısmında hukuki altyapı ve literatür, üçüncü kısmında ekonometrik yöntem, dördüncü kısmında veri seti, değişkenler - bulgular ve nihayet son olarak da araştırmadan elde edilen sonuçlar bulunmaktadır.

Hukuki Altyapı ve Literatür

İşte bu sebeple altını yastık altından çıkaracak olan özellikle altın bankacılığı ve altının sermaye piyasalarında işlem görmesi gibi uygulamalara yönelik kanuni düzenlemeler büyük önem arz etmektedir. Türkiye’de bu amaçla birçok hukuki gelişmeler olmuştur. Genel olarak bankacılıkta ve sermaye piyasalarında-borsada altın ile ilgili yapılan kanuni düzenlemeler kısaca şöyledir:

1993 yılında Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar’da yapılan değişikliklerle altının fiyatının belirlenmesi ile ithalatı ve ihracatı serbestleştirilmiştir. İstanbul Altın Borsasının kuruluşu ile ilgili ilk düzenleme olan Kıymetli Madenler Borsalarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Genel Yönetmelik 1993 yılında yayımlanmıştır. Söz konusu Yönetmeliğe dayanılarak 26 Temmuz 1995 tarihinde İstanbul Altın Borsası faaliyete geçmiştir.

Resmi Gazete’de yayınlanan 18.11.2006 tarih ve 26350 sayılı “Kıymetli Maden Standartları ve Rafinerileri Hakkındaki Tebliğ”e göre borsada işlem görecektir kıymetli madenlerin standartları ile ürünleri Borsada işlem görecektir kıymetli maden rafinerilerinin belirlenmesine ilişkin esaslar düzenlenmiştir. Bu tebliğ ile birlikte gram altının (24 ayar altın olarak da bilinir) banka mevduat türleri arasında mevzuat içinde yer aldığı görülmektedir. Bunun dışında özellikle hurda altın toplama için bir yasal düzenleme de bulunmamaktadır.

İstanbul Altın Borsası ile İstanbul Menkul Kıymetler Borsasının tüzel kişiliklerinin sona ermesi ve yeni bir borsanın kurulması sonucunda, Borsa İstanbul A.Ş. 03.04.2013 tarihinde faaliyete geçmiştir. Kıymetli maden ve kıymetli taş işlemleri İstanbul Altın Borsası yerine Borsa İstanbul A.Ş. bünyesinde kurulan Kıymetli Madenler ve Kıymetli Taşlar Piyasası Bölümü tarafından yürütülmeye başlanmıştır.

Resmi Gazete’de 25.11.2013 tarih ve 28862 sayılı “Zorunlu Karşılıklar Hakkında Tebliği”ne göre Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası nezdinde bulundurulacak zorunlu karşılıklara ilişkin usul ve esasla düzenlenmiştir. Buna göre standart altın, işlenmiş veya hurda altın da tebliğde belirtilen oranlarda zorunlu karşılık olarak tutulması belirlenmiştir.

Resmi Gazete’de 19.10.2014 tarih ve 29150 sayılı “Borsa İstanbul A.Ş. Kıymetli Madenler ve Kıymetli Taşlar İle İlgili Borsacılık Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Yönetmeliği” çıkartılmıştır. Söz konusu yönetmelikte, kıymetli madenler ile kıymetli taşların ve kıymetli madenlere dayalı sermaye piyasası araçlarının işlem görmesini sağlamak üzere oluşturulacak piyasalara, pazarlara, platformlara ve sistemlere ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir. Böylece Borsa İstanbul altında kıymetli madenler piyasası oluşturulmuştur.

İslâmî Finans Kuruluşları İçin Muhasebe ve Denetleme Kurumu (AAOIFI), 2016 yılı sonunda “Altın ve Altın İşlemleriyle İlgili Kurallar Standardı”nı çıkararak bankalar nezdinde çeşitli şartlar yerine getirildiği sürece altın hesaplarının caiz olduğuna karar vermiştir. Bu kararın sonuçları İslam İşbirliği Teşkilatına üye ülkelerinde özellikle Türkiye’de ekonomik sisteme hemen yansiyarak özellikle yastık altı diye tabir edilen altının bankacılık sistemine entegrasyonu hızlanmış bankalar bünyesinde altın hesaplarıyla yatırımcı miktarına ve tutarında değişimler yaşanmıştır. Sonuçta 2018 yılında Takasbank’ta Altın Transfer Sistemi kurulmuş olup üye banka ve müşterilerin kullanımına açılmıştır. Yastık altı altın bankalara getirilerek finansal altına çevrilmesi sağlanmış olup böylece altın bankacılığı geliştirilmiştir.

Resmi Gazete’de 22.06.2016 tarih ve 29750 sayılı “Bankaların Kıymetli Maden Alım Satımına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” yayınlanmıştır. Bu yönetmelikte de Borsa İstanbul’da işlem gören kıymetli madenlerin bankalar tarafından alınıp satılabilmesi sağlanmıştır.

Uluyol (2011, s.257-272), 791 kişiye 12 sorudan oluşan ve 5’li Likert Ölçeği ile ölçülen anket yapılmıştır. Buna göre ailelerin gelir seviyeleri ile altın yatırımları için bankaların daha sık kullanılması yastık altı birikimleri ekonomiye daha fazla kazandırabilir değişkeni arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Bloom (2014, p.153-176), ekonomiye olan güvenin azalmasının yastık altı tasarruf isteğini artmasına yol açtığını ileri sürmüştür.

Şenbayram (2022, s.12-25), araştırmasında fertlerin olağanüstü dönemlerde ellerindeki birikimlerini yastık altında tuttuklarını belirtmektedir.

Araştırmanın Verileri ve Yöntemi

Bu çalışmada anket yoluyla elde edilen verilere öncelikle Faktör Analizi uygulanmıştır. Ardından elde edilen faktörler kullanılarak Gompit Regresyon Modeli tahmin edilmiştir. Kullanılan yöntemlerin detayları aşağıda verilmiştir.

Gompit Model; İkili nitel tercih modelleri, bağımlı değişkenin kesikli değişken olduğu ve ikili değerler aldığı regresyon modelleridir. Bir başka deyişle, bu modellerde bağımlı değişken iki değer alan bir kukla değişkendir ve bir olayın gerçekleşme olasılığını veya iki seçenekten birinin tercih edilme olasılığını göstermektedir. İkili nitel tercih modelleri arasında en sık kullanılanlar Logit ve Probit modelleridir. Bu modellerde olasılık bağımsız değişkenler üzerinden modellenirken farklı fonksiyonel formlar kullanılır. Logit modelde Lojistik Dağılım temel alınırken, Probit model ise Standart Normal Dağılımı temel almaktadır. Bu iki modelde de kullanılan dağılımlar sıfır etrafında simetrik dağılımlardır.

Bazı durumlarda, bağımlı değişkende incelenen ikili durumlardan bir tanesi diğerine göre daha yüksek oranda ortaya çıkmaktadır. Yani bağımlı değişkende yer alan iki değerden, sıfırlar veya birler diğerine göre çok daha fazla sayıda olmaktadır. Bu durumda, söz edilen simetrik dağılımlar yerine asimetrik bir dağılım kullanmak daha uygun olmaktadır. Bu noktada Logit ve Probit yerine Gompit model kullanılabilir. Gompit model, Gompertz Dağılımı temel almaktadır. Bu dağılım sıfır etrafında asimetrik bir dağılımdır ve uçlardaki yığılımı yakalamada simetrik dağılımlara göre daha başarılıdır. Gompertz dağılımın kümülatif dağılım fonksiyonu yardımıyla Gompit model aşağıdaki gibi tanımlanır:

$$p(y=1|x)=C(x\beta)=1-e^{-(x\beta)}$$

Bu modelin parametreleri En Çok Benzerlik Yöntemi kullanılarak tahmin edilmektedir. Ancak diğer nitel tercih modellerinde olduğu gibi, model katsayıları doğrudan yorumlanamaz. Değişkenlerin olasılık üzerindeki etkisi marjinal etkiler yardımıyla yorumlanmaktadır. Tahmin edilen katsayıların işaretleri, etkinin yönü hakkında bilgi vermektedir. Pozitif katsayılar, değişkenin olasılığı artırıcı yönde etkilediğini gösterirken, negatif katsayılar ise değişkenin olasılığı azaltıcı bir etkisi olduğunu göstermektedir (Güriş, Çağlayan, & Ün , 2011, s. 406; Cameron & Trivedi, 2005, s. 466).

Faktör Analizi, çok sayıda değişkenin var olduğu uygulamalarda, benzer olguları temsil eden değişkenlerin bir araya toplanması ve boyut sayısının azaltılması amacıyla kullanılmaktadır. Böylece birbirleri ile ilişkili olan değişkenlerden oluşan yapılar ortak bir boyuta toparlanmakta ve elde edilen boyutlar “faktör” olarak adlandırılmaktadır. Bu analiz yardımıyla, değişken sayısının azaltılması ve yorum açısından kolaylık

sağlanması amaçlanmaktadır. Sınıflandırma mantığına benzer çalışan bu analiz ile değişkenler arasında olması muhtemel, bilinen veya bilinmeyen yapıların ortaya çıkarılması mümkün olmaktadır. İki tür Faktör Analizinden bahsetmek mümkündür. Açıklayıcı Faktör Analizi, değişkenler arasında var olan ortak yapıların ortaya çıkarılması amacıyla kullanılmaktadır. Özellikle anket verilerinde ve Likert tipi ölçeklerde bu yöntem sıklıkla tercih edilmektedir. Doğrulamalı Faktör Analizi ise önceden belirlenmiş hipotezlerin test edilmesi amacıyla kullanılmaktadır.

Faktör Analizinde incelenen değişkenlerin birbirleri ile ilişkili olup olmadığı korelasyon matrisi yardımıyla tespit edildikten sonra, aralarında yüksek ilişki bulunan değişkenler aynı faktöre toplanmaktadır. Her bir değişken için, değişkenin her bir faktör içindeki payını temsil eden faktör yükleri hesaplanmaktadır. Ardından bu faktör yükleri yardımıyla her faktöre ait özdeğerler elde edilmekte ve bu özdeğerlerin büyüklüğüne göre faktör sayısına karar verilmektedir. Elde edilen faktörlerin adlandırılabilmesi ve yorumlama kolaylığı sağlanabilmesi amacıyla eksen döndürme işlemi uygulanmaktadır. Eksen döndürme işleminde, dik veya eğik döndürme yöntemleri yer almaktadır ve uygulamada çoğunlukla dik döndürme yöntemlerinden “Varimax” ve “Quartimax” yöntemleri kullanılmaktadır. Kullanılan veri setinin Faktör Analizine uygun olup olmadığı Kaiser – Meyer – Olkin (KMO) Testi ve Bartlett Küresellik Testi yardımıyla incelenmektedir. KMO Testi, örnek büyüklüğünün uygunluğunu ölçerken, Bartlett Testi ise değişkenler arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığını ölçmektedir (Güriş & Astar, 2019, s. 429; Tabachnick & Fidell, 2013, s. 612).

Veri Seti ve Değişkenler

Bu çalışmada altın bankacılığı kullanımına dair veri toplamak amacıyla anket yöntemi kullanılmıştır. Yazarlar tarafından oluşturulan anket, yüz yüze görüşme yöntemiyle uygulanmıştır. 2019 yılı, yaz dönemi itibariyle uygulanan ankette, anakütle olarak İstanbul ili seçilmiştir. Tesadüfi örnekleme yöntemi ile elde edilen örnekleme toplam 1002 kişi ankete katılım sağlamıştır.

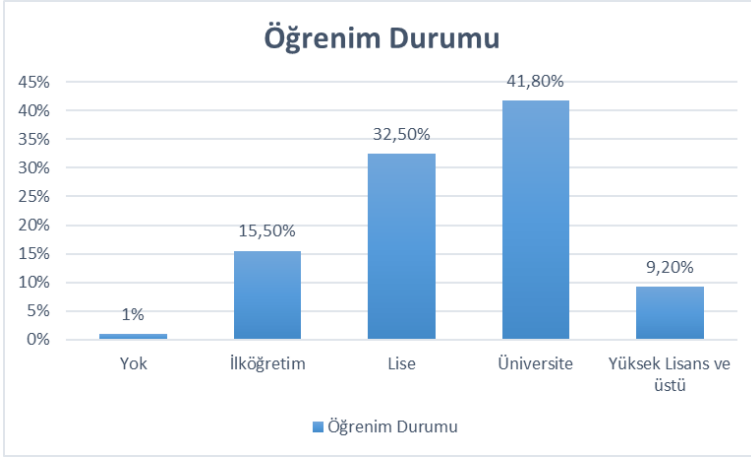
Uygulanan ankette yaş, cinsiyet, medeni durum, öğrenim durumu gibi temel demografik sorular yer almaktadır. Ayrıca bireylerin aylık ortalama geliri ve aylık ortalama tasarrufu açık uçlu olarak sorulmuştur. Yine tasarrufların değerlendirilmesi ile ilgili çok seçenekli iki soru bulunmaktadır. Ankette ayrıca altın bankacılığı sistemi hakkında bilgi sahibi olmak ve sistemi kullanmak ile ilgili 8 adet evet –hayır sorusu ve 26 adet 5’li Likert ölçeği olarak tasarlanmış soru yer almaktadır.

Bulgular

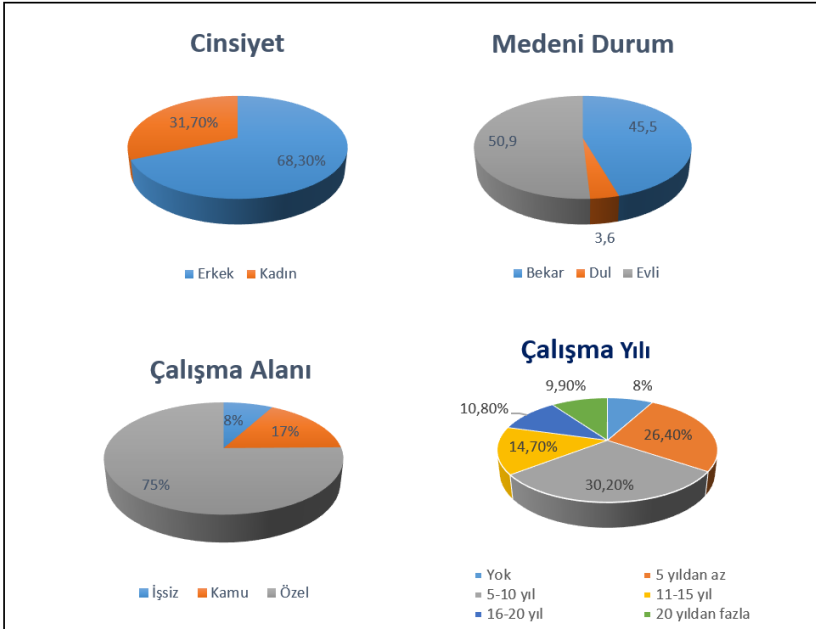
Bu çalışmada İstanbul’da yaşayan bireylerin altın bankacılığı kullanımı analiz edilmiştir. Anket yoluyla toplanan veriler yardımıyla, bireylerin altın bankacılığı hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları ve kullanım tercihleri analiz edilmiştir. Analize

başlarken, öncelikle 1002 anket için tanımlayıcı istatistikler oluşturulmuş ve sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Demografik değişkenler arasında yer alan kategorik sorulardan öğrenim durumunun dağılımı Şekil 1’de, diğerlerinin grafikleri ise Şekil 2’de verilmiştir. Şekil 1 incelendiğinde, katılımcılardan çoğunun üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Üniversite ve üstü düzeyde eğitime sahip katılımcıların sayısı, toplam katılımcıların yarısını kapsamaktadır.

Şekil 1. Katılımcıların Öğrenim Durumu Dağılımı

Şekil 2. Katılımcıların Demografik Özellikleri

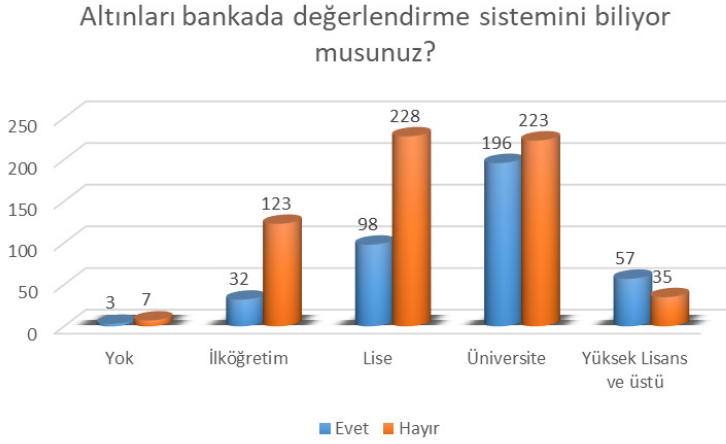
Şekil 2’de verilen demografik özellikler incelendiğinde, katılımcıların çoğunlukla erkek (% 68.3) olduğu görülmektedir. Evli veya daha önce evlenmiş olanlar bekar katılımcılara oranla daha fazladır. Çalışma istatistikleri incelendiğinde, büyük çoğunluğun (%75) özel sektör çalışmanı olduğu görülmektedir. Ayrıca %8’lik işsiz oranı dikkat çekmektedir. Çalışma yılları incelendiğinde, katılımcıların yoğunlukla 5 yıldan fazla bir çalışma süresine sahip oldukları görülmektedir. Ankette yer alan açık uçlu soruların özet istatistikleri Tablo 1’de özetlenmiştir. Tabloya göre en düşük katılımcı yaşı 18 iken, en yüksek yaş 81’dir. Katılımcıların ortalama yaş düzeyi 35 civarındadır. Gelir düzeyi incelendiğinde 400 TL ile 30.000 TL arasında değişen bir gelir düzeyinin var olduğu görülmektedir. Ancak yaklaşık 4681 TL olan ortalamaya göre, en yüksek gelir değerinin oldukça fazla olduğu görülmektedir. Veri seti incelendiğinde, bu değer in aşırı değer olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu değer in, gelir ortalamasının da normalden daha yüksek çıkmasında etkili olduğu söylenebilir. Yani aşırı değer dikkate alınmazsa, katılımcıların gelir ortalaması verilen ortalama değerden daha düşüktür. Benzer bir durumun tasarruf miktarı için de geçerli olduğu görülmektedir. Hiç tasarruf yapmadığını belirten katılımcılar olduğundan dolayı, en düşük değer 0 olarak tespit edilmiştir. En yüksek değer ise, yine bir aşırı değerdir ve 15.000 TL olarak bulunmuştur. Ortalama tasarruf düzeyi, aşırı değer in de etkisi dahilinde 864 TL civarında bulunmuştur.

Tablo 1

Açık Uçlu Soruların Özet İstatistikleri

Değişken	Ortalama	Std. Sapma	Min.	Maks.
Yaş	35.7515	10.71048	18	81
Gelir	4681.761	3000.15	400	30000
Tasarruf	863.7026	1271.709	0	15000

Katılımcıların öğrenim durumlarına göre altın bankacılığı bilgileri arasında farklılık olup olmadığını incelemek amacıyla çapraz tablolardan faydalanılmıştır. Şekil 3’de özetlenen sonuç incelendiğinde, lisans düzeyine kadar tüm eğitim seviyelerinde, altın bankacılığı hakkında bilgisi olmayanların daha fazla olduğu görülmektedir. Yalnızca yüksek lisans ve üzerinde eğitim almış olan katılımcılar arasında altın bankacılığı hakkında bilgisi olanlar daha fazladır. Üniversite mezunlarında ise, daha düşük eğitim düzeylerine göre bilenler ile bilmeyenlerin oranı daha yakındır.

Şekil 3. Katılımcıların Öğrenim Durumlarına Göre Altın Bankacılığı Bilgilerinin Karşılaştırılması

Demografik değişkenler incelendikten sonra, altın bankacılığı bilgisini ve kullanımını inceleyen sorulara Faktör Analizi uygulanmıştır. Ele alınan sorular 8 evet – hayır sorusu ile 26 Likert tipi sorudur. Bunlardan, altın bankacılığı kullanıp kullanmadığı sorusu, modelleme aşamasında bağımlı değişken olarak alındığı için Faktör Analizine dahil edilmemiştir. Geriye kalan 33 soru ile analize başlanmış ve tek başına faktör oluşturan veya hiçbir faktöre dahil olmayan sorular elendikten sonra nihai faktör sonuçları elde edilmiştir. Faktör Analizinde çıkarım yöntemi olarak Temel Bileşenler kullanılmıştır. Döndürme için ise dik döndürme yöntemlerinden Varimax Yöntemi kullanılmıştır. Faktör Analizi sonuçlarından, öncelikle veri setinin analize uygun olmadığını anlamak amacıyla KMO ve Bartlett Testi sonuçları incelenmiştir.

Tablo 2

KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Örnekleme Yeterliliği Ölçüsü		,805
Bartlett Küresellik Testi	Yaklaşık Ki-Kare	11999,615
	sd	276
	Anlamlılık	,000

Tablo 2’de verilen sonuçlar incelendiğinde, KMO değerinin 0.80 bulunduğu görülmektedir. Buna göre örneklem büyüklüğü analiz için yeterlidir. Ayrıca Bartlett Testinde sıfır hipotezi reddedilmiştir. Yani değişkenler arasındaki ilişkilerin anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Faktör Analizi sonucunda 6 adet faktör tespit edilmiştir. Bu faktörler tarafından açıklanan varyans oranları Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3

Açıklanan Toplam Varyans

Bileşen	Başlangıç Özdeğerleri			Döndürme Sonrası Faktör Yüğü Kareleri Toplamı		
	Toplam	Varyans (%)	Kümülatif Varyans (%)	Toplam	Varyans (%)	Kümülatif Varyans (%)
1	5,919	24,662	24,662	4,951	20,631	20,631
2	3,068	12,785	37,446	2,555	10,646	31,277
3	2,391	9,962	47,408	2,411	10,044	41,321
4	1,889	7,871	55,279	1,968	8,201	49,522
5	1,387	5,777	61,057	1,944	8,100	57,622
6	1,106	4,610	65,666	1,931	8,044	65,666
7	,985	4,105	69,771			
8	,772	3,217	72,988			
9	,707	2,948	75,936			
10	,704	2,935	78,871			
11	,648	2,700	81,571			
12	,569	2,370	83,940			
13	,545	2,270	86,210			
14	,488	2,035	88,245			
15	,471	1,964	90,209			
16	,408	1,701	91,910			
17	,367	1,527	93,437			
18	,315	1,313	94,750			
19	,300	1,250	96,000			
20	,254	1,057	97,058			
21	,229	,952	98,010			
22	,207	,861	98,871			
23	,194	,807	99,678			
24	,077	,322	100,000			

Faktör sayısı belirlenirken kullanılan yöntemlerden biri 1’den büyük özdeğerlerin sayısıdır. Tablo incelendiğinde, 1’den büyük 6 özdeğer olduğu görülmektedir. Bu nedenle faktör sayısı 6 olarak belirlenmiştir. Bulunan faktörler ile toplam varyansın % 65.6’sının açıklanabildiği görülmektedir. Bu faktörlerden en yüksek açıklama oranına sahip olan ilk faktör, varyansın % 20’sini açıklamaktadır. Buna göre, bulunan faktörler arasından en etkin olanı ilk faktördür. İkinci ve üçüncü faktör yakın oranda (% 10)

açıklama gücüne sahip bulunurken, diğer üç faktör de birbirlerine yakın oranda (% 8) açıklama gücüne sahip bulunmuştur. Bir sonraki aşamada Döndürülmüş Bileşenler Matrisi yardımıyla soruların faktörlere dağılımı ve her soruya ait faktör yükleri elde edilmiştir. Sonuçlar Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo incelendiğinde, 9 sorunun en yüksek açıklama oranına sahip olan ilk faktörde toplanmış olduğu görülmektedir. Sorulara ait faktör yükleri 0.40 ile 0.88 aralığındadır.

Tablo 4

Döndürülmüş Bileşenler Matrisi

	Bileşen					
	1	2	3	4	5	6
S26	,879	,051	-,083	,050	-,054	,047
S27	,857	,034	-,115	,074	-,058	,113
S29	,829	,221	,134	-,007	,125	-,036
S30	,825	,176	,085	,002	,093	,026
S32	-,700	,040	,324	,026	-,104	,239
S46	-,644	,009	,478	-,015	-,105	,222
S31	-,622	,043	,323	,024	-,056	,268
S17	,582	-,041	-,170	-,082	,218	-,201
S48	,406	,153	-,285	,062	-,104	,009
S50	,127	,902	,055	,042	,004	-,090
S37	,047	,872	,099	,001	,058	-,034
S51	,123	,863	,019	-,030	-,007	-,217
S40	-,024	,089	,707	,141	-,039	,088
S45	-,160	-,071	,652	,046	-,144	-,048
S39	-,032	,117	,638	,022	,299	,024
S47	-,373	,126	,630	-,087	,043	,017
S22	,027	-,003	,050	,867	,113	-,114
S23	,049	-,027	,009	,811	,002	-,064
S21	-,047	,058	,086	,668	,345	,069
S18	,045	,009	,126	,113	,807	,022
S19	,035	,081	-,007	,162	,761	-,084
S34	-,245	,104	,190	-,090	-,575	,355
S44	-,077	-,178	-,041	-,111	-,028	,863
S43	-,083	-,166	,105	-,017	-,139	,853

Diğer faktörlerde daha az soru bir araya gelmiştir. En az sorunun yer aldığı faktör, 2 sorunun bir araya geldiği son faktör olmuştur. Soruların yer aldığı faktöre ait faktör yükleri genel olarak yüksek bulunmuştur. Aynı faktöre toplanan soruların içeriği incelendiğinde, benzer olguları ölçen soruların bir araya toplandığı ve anlamlı faktörlerin bulunduğu tespit edilmiştir. Soruların içeriklerinden hareketle, elde edilen faktörler aşağıdaki gibi açıklanabilir:

- ✓ **Faktör 1:** Bankalara güvensizlik, altınları / dövizi evde değerlendirmek
- ✓ **Faktör 2:** Dini inanç etkisi
- ✓ **Faktör 3:** Altının yatırım aracı veya güvence olduğu düşüncesi

- ✓ **Faktör 4:** Tahvil ve kira sertifikası kullanımı
- ✓ **Faktör 5:** Altın bankacılığı hakkında bilgi sahibi olmama
- ✓ **Faktör 6:** Daha fazla getiri (faiz)

Belirlenen bu faktörler modelleme aşamasında bağımsız değişken olarak ele alınmıştır. Bir sonraki aşamada, belirlenen faktörlerin altın bankacılığı kullanma kararını nasıl etkilediklerini belirlemek amacıyla Gompit Regresyon Modeli kurulmuştur. Gompit modelin tercih edilmesinin nedeni, bağımlı değişken olarak alınan değişkenin örnekleme dağılım yapısına en uygun model olmasıdır. Analizde bağımlı değişken olarak, anketin yapıldığı dönem itibarıyla altın bankacılığı kullanıp kullanmama durumudur. Veri seti incelendiğinde, katılımcıların % 8’i altın bankacılığı kullandığını belirtirken, % 92’si ise altın bankacılığı kullanmadığını belirtmiştir. Bu durumda bağımlı değişkendeki iki seçenektan 0 olarak alınan hayır seçeneği oldukça yüksek bir orana sahiptir. Bu nedenle nitel tercih modelleri arasından veri setine en uygun model Gompit modelidir.

Gompit model tahmin edilirken belirlenen faktörlerle birlikte açık uçlu sorular da modele dahil edilmiştir. İstatistiksel olarak anlamsız bulunan değişkenler çıkarıldıktan sonra en anlamlı model tespit edilmiştir. Tahmin yapılırken değişen varyans durumuna dirençli (robust) standart hatalar kullanılmıştır. Model tahmin sonuçları Tablo 5’de sunulmuştur.

Tablo 5

Gompit Model Tahmin Sonuçları

Değişken	Katsayı (Robust Standart Hata)
Sabit	-4.59 (0.320) ***
Faktör 1	-0.43 (0.182) **
Faktör 3	0.23 (0.138) *
Faktör 4	-0.23 (0.090) ***
Faktör 5	-1.75 (0.148) ***
Faktör 6	0.25 (0.124) **
Tasarruf	0.20 (0.060) ***

Gözlem Sayısı: 1002 Wald Ki – Kare (6): 191.06

Sıfır Çıktı Sayısı: 924 Prob > Ki-Kare : 0.000

i. *,** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 anlam düzeyini temsil etmektedir.

ii. Tasarruf değişkeni (bin TL) olarak alınmıştır.

Model tahmin sonuçları incelendiğinde, toplam 1002 gözlemde 924 tanesi için bağımlı değişkenin 0 değeri aldığı görülmektedir. Wald Testi sonucuna göre tahmin edilen model genel olarak anlamlıdır. Bağımsız değişken olarak ele alınan faktörlerden, dini inanç etkisini temsil eden Faktör 2 istatistiksel olarak anlamlı olmadığı için modelden çıkartılmıştır. Diğer faktörler ise altın bankacılığı kullanım kararı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip bulunmuştur. Ayrıca anlamlı etkiye sahip olan tasarruf değişkeni de modelde bağımsız değişken olarak yer almaktadır. Diğer nitel tercih modellerinde olduğu gibi, Gompit modelde de katsayılar doğrudan yorumlanmamak-

tadır. Bu nedenle, değişkenler için marjinal etkiler hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 6'da sunulmuştur.

Sonuçlar incelendiğinde 1, 4 ve 5'inci faktörlerin bağımlı değişkenin gerçekleşme olasılığı üzerinde negatif bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Faktör 3 ve Faktör 6'nın ise tasarruf değişkeni ile birlikte pozitif bir etkiye sahip değişkenler olduğu görülmektedir. Buna göre bankalara olan güvensizlik, bireylerin altın bankacılığı kullanma olasılığını düşürmektedir. Bankalara karşı güvensizlik hisseden bireyler, altın ve dövizlerini evde değerlendirmeyi ve altın bankacılığına karşı mesafeli kalmayı tercih etmektedir.

Tablo 6

Marjinal Etkiler

Değişken	Marjinal Etki (Standart Hata)
Faktör 1	-0.0051 (0.0021) **
Faktör 3	0.0027 (0.0015) *
Faktör 4	-0.0027 (0.0014) *
Faktör 5	-0.0208 (0.0049) ***
Faktör 6	0.0030 (0.0016) *
Tasarruf	0.0023 (0.0009) ***

i. *,** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 anlam düzeyini temsil etmektedir.

ii. Tasarruf değişkeni (bin TL) olarak alınmıştır.

Bir diğer etkili faktör ise tahvil ve kira sertifikası kullanımınıdır. Tahvil ve kira sertifikası kullanan bireyler, tasarruflarını bankada altın olarak tutmak yerine bu alternatifini tercih etmektedir. Altın bankacılığı kullanma kararını olumsuz etkileyen en belirgin faktör ise bireylerin altınlarını bankada değerlendirme sistemi hakkında bilgi sahibi olmamasıdır. Marjinal etkiler dikkate alındığında, bu durumu temsil eden Faktör 5'in diğer faktörlere göre önemli düzeyde daha yüksek bir etkiye sahip olduğu dikkat çekmektedir. Altın bankacılığı kullanma kararını olumlu etkileyen faktörlerden bir tanesi Faktör 2'dir. Buna göre, bireylerin altını bir yatırım aracı ve güvence olarak görmesi, altın bankacılığını kullanmalarını teşvik etmektedir. Bir diğer olumlu etken ise daha fazla getiri seçeneğidir. Altın bankacılığının daha fazla getirisi (faizi) olması durumunda, bireylerin altın bankacılığı kullanmaya daha gönüllü olacakları tespit edilmiştir. Bunların yanı sıra, tasarruf değişkeni de altın bankacılığı kullanma olasılığını olumlu etkilemektedir. Diğer bir deyişle, daha fazla tasarruf yapan bireylerin, altın bankacılığı kullanıyor olma olasılıklarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Sonuç

Bankacılık sisteminde ortaya çıkan gelişmelere paralel olarak, farklı yatırım araçlarının banka sistemi ile entegrasyonu da gelişme göstermiştir. Bu kapsamda temel yatırım ve tasarruf araçlarından biri olan altın için de benzer durum söz konusu olmuştur. Altın ile banka arasındaki ilişkinin uzun bir geçmişi olmakla beraber, bankacılık sisteminde gerçekleşen teknolojik ve sistematik gelişmelerin etkisiyle, altın

bankacılığı sistemi de geniş kapsamlı bir hale bürünmüştür. Bu bağlamda bankaların da bireylerdeki altınları değerlendirme düşüncesi artan bir ilgiyle devam edegelmiştir. Ancak bankaların bu ilgisine karşılık, bireylerin altın bankacılığına olan ilgisi istenilen düzeyde değildir.

Bu çalışmada bireylerin altın bankacılığına dair bilgi düzeyleri ve altın bankacılığı sistemini kullanma kararları analiz edilmiştir. Çalışmanın amacı bireylerin altın bankacılığı sistemini kullanıp kullanmama kararlarını etkileyen faktörleri ortaya koymaktır. Bu amaçla İstanbul ili kapsamında bireylerden anket yoluyla veri toplanmış ve bu veriler analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulardan ilk dikkat çeken nokta, katılımcıların büyük bir kısmının hâlihazırda altın bankacılığı sistemini kullanmamaları olmuştur. Bu durumun nedenlerini araştırmak amacıyla öncelikle Faktör Analizi uygulanmış ve temel faktörler tespit edilmiştir. Ardından altın bankacılığı kullanma durumundaki asimetrik dağılım dikkate alınarak, nitel tercih modellerinden Gompit Model tahmin edilmiş ve bireylerin altın bankacılığına dair kararlarını belirleyen temel etmenler ortaya konmuştur. Bulgular ışığında, bireylerin altın bankacılığı kullanmamalarının en temel sebebi, sistem hakkında yeterli bilgiye sahip olmamalarıdır. Katılımcıların çoğu, altın bankacılığı sistemi hakkında bilgilendirilmeleri konusunda sistemi kullanabileceklerini ifade etmişlerdir. Bir diğer önemli nokta ise bankalara karşı olan güvensizlik ve altınları yastık altında tutmanın daha güvenilir bulunmasıdır. Altını bir yatırım aracı veya güvence olarak gören bireylerin altın bankacılığı sistemini kullanmaya daha eğilimli oldukları tespit edilmiştir. Bir diğer teşvik edici unsur ise sistemin getirisinin daha fazla olmasıdır. Altın bankacılığının daha fazla getirisi olması durumunda bireylerin sistemi kullanmaya daha sıcak bakabilecekleri tespit edilmiştir. Bunların yanı sıra, tasarruf düzeyi daha yüksek olan bireylerin altın bankacılığı sistemini kullanmaya daha eğilimli oldukları belirlenmiştir.

Sonuçlar dikkate alındığında, yastık altındaki altınların sisteme dahil edilebilmesi için izlenecek temel politikaların, bireylerin daha fazla bilgilendirilmesi ve bankalara güven düzeyinin artırılması üzerine odaklanması gerektiği söylenebilir. Yatırım ve tasarruf aracı olarak altın kullanmayı tercih eden bireyler, altın bankacılığı hakkında yeterli bilgiye sahip olmaları ve bankalara karşı güvensizlik hissetmemeleri durumunda, altınlarını sisteme dahil edecek ve yastık altındaki altınlar ekonomiye kazandırılmış olacaktır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Bu çalışma Marmara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından (proje ID: 5782) SOS-A-100419-0112 nolu proje kapsamında desteklenmiştir

Yazar Katkısı: Çalışma Konsepti/Tasarımı: S.D., S.G. T.Ü., L.Ç., Ş.K.; Veri Toplama: S.D., S.G. T.Ü., L.Ç., Ş.K.; Veri Analizi /Yorumlama: S.G., T.Ü., Ş.K., S.D., L.Ç.; Yazı Taslağı: S.G., T.Ü., Ş.K., S.D., L.Ç.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi: S.G., T.Ü., Ş.K., S.D., L.Ç.; Son Onay ve Sorumluluk: S.D., S.G.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: This work has been supported by Marmara University Scientific Research Projects Coordination Unit under grant number SOS-A-100419-0112), (Project ID: 5782).

Author Contributions: Conception/Design of study: S.D., S.G. T.Ü., L.Ç., Ş.K.; Data Acquisition: S.D., S.G. T.Ü., L.Ç., Ş.K.; Data Analysis/Interpretation: S.G., T.Ü., Ş.K., S.D., L.Ç.; Drafting Manuscript: S.G., T.Ü., Ş.K., S.D., L.; Critical Revision of Manuscript: S.G., T.Ü., Ş.K., S.D., L.Ç.; Final Approval and Accountability: S.D., S.G.

Kaynakça/References

- AAOIFI (2016). “Altın ve Altın İşlemleriyle İlgili Kurallar Standardı”
- Bloom, N. (2014). Fluctuations in Uncertainty. *Journal of Economic Perspectives*, 28 (2), 153-176.
- Cameron, A., & Trivedi, P. (2005). *Microeconometrics Methods and Applications*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Güriş, S., & Astar, M. (2019). *Bilimsel Araştırmalarda SPSS İle İstatistik*. 3. Baskı, İstanbul: Der Yayınları.
- Güriş, S., Çağlayan, E., & Ün, T. (2011). Estimating of Probability of Home-ownership in Rural and Urban Areas: Logit, Probit and Gompit Model. *European Journal of Social Sciences*, 405 - 411.
- Resmi Gazete (26 Temmuz 1995). İstanbul Altın Borsası'nın kuruluşu.
- Resmi Gazete. (18.11.2006). 26350 sayılı “Kıymetli Maden Standartları ve Rafinerileri Hakkındaki Tebliği”.
- Resmi Gazete. (03.04.2013). Borsa İstanbul A.Ş. 'nin kuruluşu.
- Resmi Gazete. (25.11.2013). 28862 sayılı “Zorunlu Karşılıklar Hakkında Tebliği”
- Resmi Gazete. (19.10.2014) 29150 sayılı “Borsa İstanbul A.Ş. Kıymetli Madenler ve Kıymetli Taşlar İle İlgili Borsacılık Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Yönetmeliği”
- Resmi Gazete. (22.06.2016). 29750 sayılı “Bankaların Kıymetli Maden Alım Satımına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”
- Şenbayram, E., A. (2022). Covİd 19 Pandemisinin Neden Olduğu Kriz Ortamının Çalışan Bireylere Etkilerinin Demografik Özelliklerine Göre Farklılığının Tespitine Yönelik Bir Araştırma. *Econharran Harran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2022, 6(9): 12-25.
- Tabachnick, B., & Fidell, L. (2013). *Using Multivariate Statistics*. 6. Ed., Boston: Pearson Education, Inc.
- Uluçay, O. (2011). Bir Finansman Kaynağı Olarak “Yastıkaltı Tasarruf”ların Ekonomik Sisteme Kazandırılması ve Tüketicilerin/Bireylerin Yastıkaltı Eğilimlerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 9, 257-272.
- <https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/yastik-altindan-10-yilda-100-tona-yakin-altin-cikti-6192798>, (20.04.2020)